

บทที่ 2

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประวัติกาแฟ

กาแฟเป็นพืชพื้นเมืองของอาบิซีเนียและอาราเบีย ได้ถูกค้นพบเมื่อศตวรรษที่ 5 ที่ประเทศอาราเบีย ในสมัยนั้นไม่มีผู้ให้ความสนใจมากนัก จนกระทั่งศตวรรษที่ 9 คนเลี้ยงแพะชาวอาราเบียคนหนึ่งชื่อ คาลดี (Kaldi) นำแพะออกไปเลี้ยงแล้วแพะได้กินผลและใบกาแฟเข้าไป แล้วเกิดอาการคิกะนองผิดปกติ จึงได้นำเรื่องไปเล่าให้พระมอสเล็มองค์หนึ่งฟัง พระมอสเล็มองค์นั้นได้เก็บผลกาแฟมาแกะเพาะเปลือกเอาเมล็ดกาแฟไปคั่วแล้วต้มในน้ำร้อนดื่มเห็นว่ามีอาการกระปรี้กระเปร่าดี จึงได้เล่าให้คนอื่นฟังต่อไป กาแฟจึงเริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นจากประเทศอาราเบียเข้าสู่ อิตาลี ดัตช์ เยอรมัน ฝรั่งเศส และขบวนการผลิตกาแฟก็ได้พัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ ในระยะต่อมา

สำหรับประเทศไทย ตามบันทึกของพระสารศาสตร์พลจันทร์ (นายเจริญ ชาวอิตาลี) เมื่อ พ.ศ. 2454 กล่าวว่าประเทศไทยปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2393 ส่วนพันธุ์โรบัสต่านั้น มีชาวไทยอิสลามชื่อนายตีหมุน เป็นผู้นำมาปลูกคนแรกที่อำเภอสตบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2447 แล้วแพร่หลาย ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทยตามปัจจุบัน (พงษ์ศักดิ์และบัณฑูรย์, 2542)

พันธุ์ของกาแฟ

ต้นกาแฟ มีอยู่ประมาณ 50 ชนิด แต่ที่ปลูกเป็นการค้านี้มีอยู่ 4 ชนิด คือ

1. กาแฟอาราบิก้า (Coffee Arabica)
2. กาแฟโรบัสต้า หรือคานาเฟอรา (Coffee Robusta or Canephora)
3. กาแฟเอ็กเซลซ่า (Coffee Excelsa)
4. กาแฟลิเบอริก้า (Coffee Liberica)

ในประเทศไทยกาแฟที่นิยมปลูกกันมี 2 ชนิด คือ กาแฟโรบัสต้าและกาแฟอาราบิก้า

กาแฟโรบัสต้าหรือกาแฟคานาเฟอรา มีลักษณะต่างจากพันธุ์อื่นๆ คือ มีกิ่งก้านสาขามากกว่า ถ้าหากขึ้นตามป่าต้นเป็นพุ่มสูง 7-16 ฟุต ใบสีเขียวไม่เป็นมัน รูปใบเป็นวงรีมีขนาด ต่างๆกัน ดอกเกิดเป็นช่อ โดยก้านดอกย่อยออกมาจากแกนดอกแบบสลับทำให้ดอกย่อยอยู่ในระดับเดียวกันหมด ซึ่งมีศัพท์เฉพาะว่า “คอร์มับ” ในช่อหนึ่งๆ จะมีดอกบานอยู่ไม่นาน 2-3 วัน ก็เหี่ยว ในฤดูหนึ่งๆ จะออกดอกประมาณ 2-3 ครั้ง เมื่อผลสุกจะมีขนาดเล็กกว่าพันธุ์อาราบิก้า ผลสุกมีผิวเปลือกสีแดงเข้มใช้เวลาตั้งแต่ออกดอกจนถึงผลแก่เต็มที่ เก็บเกี่ยวได้ประมาณ 10-11 เดือน ความชื้นของเมล็ดกาแฟพันธุ์นี้ที่

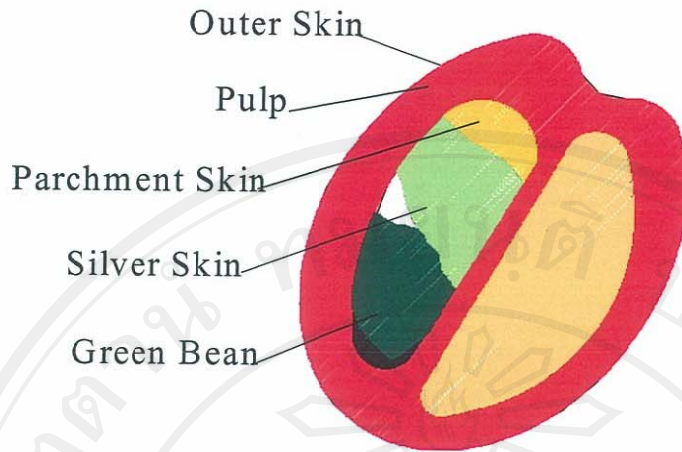
เสียอย่างหนึ่งคือ หลังจากให้ผลผลิตสูงในปีหนึ่งๆ แล้วกิ่งแขนงมักจะแห้งตายเป็นจำนวนมาก ทำให้ผลผลิตในปีต่อไปต่ำลง

กาแฟพันธุ์อาราบิก้า มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น บราซิลเลียน อะบิสซิเนียนและอาราบิกัน นิยมปลูกกันมากที่สุดในโลก โดยมีผลผลิตถึง 90 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณกาแฟที่ผลิตได้ทั้งหมดทั่วโลก มีถิ่นกำเนิดแถบบริเวณประเทศเอธิโอเปีย เจริญเติบโตได้ดีในสภาพที่มีดินฟ้าอากาศค่อนข้างเย็นจัด เป็นพืชกึ่งเมืองหนาว และต้องการฤดูแล้งที่ยาวนาน คือประมาณ 2-3 เดือน เมล็ดมีคุณภาพทั้งกลิ่นและรสชาติ ในเมืองไทยจะนิยมปลูกทางภาคเหนือ แต่ยังให้ผลผลิตที่ต่ำกว่ากาแฟโรบัสต้า

ลักษณะประจำพันธุ์ คือ มีทรงพุ่มเป็นรูปปิรามิด ลำต้นสูงประมาณ 6-16 ฟุต กิ่งก้านปกคลุมด้วยใบสีเขียวเป็นมันตลอดปีจะออกดอกหลายครั้งและในฤดูหนึ่งๆดอกบานอยู่ได้ไม่นาน ประมาณ 2 - 3 วันก็เหี่ยว ระยะเวลาออกดอกจนถึงผลเริ่มแก่เต็มที่ใช้เวลาประมาณ 6 - 8 เดือน เมื่อมีผลแก่เต็มที่จะมีสีแดง (พงษ์ศักดิ์และบัณฑิต, 2542)

เมล็ดหรือผลกาแฟ (Seed)

เมล็ดกาแฟมีรูปร่างค่อนข้างกลมรี มีความยาวประมาณ 8.5 - 12.5 มิลลิเมตร ผลหนึ่งส่วนใหญ่มียอด 2 เมล็ดประกบกันอยู่ เป็นพืชที่มีโครงสร้างซับซ้อนพืชหนึ่ง ส่วนประกอบของผลกาแฟมีหลายชั้นที่หุ้มเมล็ดอยู่ เมื่อผลกาแฟแก่จนสุกเปลือกนอกสุดจะมีสีแดงบางครั้งอาจเป็นสีเหลืองหรือน้ำตาลเรียกว่า "Exocarp" หรือ "Outer Skin" ส่วนที่อยู่ถัดไปเป็นส่วนของเนื้อผลกาแฟ เรียกว่า "Pulp" หรือ "Outer Mesocarp" ถัดไปเป็นเมือกที่หุ้มกาแฟกะลาซึ่งเป็นลักษณะเจลใสไม่ละลายน้ำเรียกว่า "Mesocarp" ถัดไปเป็นชั้นบางหุ้มรอบเมล็ดกาแฟเรียกว่า "Parchment" หรือ "Endocarp" ซึ่งกาแฟในชั้นนี้รวมเรียกว่ากาแฟกะลา ถัดไปเป็นเยื่อชั้นในสุดซึ่งมีลักษณะเป็นเยื่อบางๆ หุ้มรอบเมล็ดกาแฟเรียกว่า "Silverskin" และชั้นสุดท้ายเป็นส่วนของเมล็ดกาแฟมีลักษณะสีเขียวใสเรียกว่า "Green" หรือ "Bean" ดังรูปที่ 2.1 เมล็ดกาแฟที่ถูกปล่อยให้ไว้นาน สีของเมล็ดจะเปลี่ยนเป็นสีเทาหรือน้ำตาลได้ (เพิ่มพูน, 2531: FAO, 2001)

รูปที่ 2.1 โครงสร้างของผลกาแฟ (Sivetz and Desrosier,1979)

ส่วนประกอบทางเคมีของเมล็ด (Chemical Composition of Coffee Bean)

สารกาแฟแห้ง มีส่วนประกอบคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ (โดยน้ำหนัก) ได้ดังนี้

น้ำ	12 %
โปรตีน	13 %
ไขมัน	12 %
น้ำตาล	9 %
สารคาเฟอีน	1-1.5 %
กรดคาเฟอานิก	9 %
สารที่ละลายน้ำอื่น ๆ	5 %
สารเซลลูโลสและสารประกอบ	35 %
เถ้า	4 %

(เพิ่มพูน, 2531: FAO,2001)

วิธีการผลิตสารกาแฟ

พงษ์ศักดิ์ และบัณฑูรย์ (2542) รายงานว่าการผลิตสารกาแฟสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. วิธีแห้ง (Dry Method or Natural Method) เป็นวิธีการทำสารกาแฟที่ง่าย มีขั้นตอนน้อย ประหยัดแรงงานและไม่ต้องการเครื่องมือที่ซับซ้อน โดยการนำผลกาแฟที่เก็บเกี่ยวได้มาตากแดด ประมาณ 15-20 วัน จนกาแฟแห้ง หลังจากนั้นจึงนำผลกาแฟเข้าเครื่องสีกะเทาะเมล็ด (Huller) ก็จะได้สารกาแฟที่ต้องการ วิธีนี้มีข้อเสียคืออาจเกิดกลิ่นจากการหมักที่เกิดจากเมือกหุ้มรอบกะลา (Mucilage) ได้เปลือกกาแฟซึ่งมีน้ำตาลเป็นส่วนประกอบ ทำให้รสชาติและกลิ่นของสารกาแฟที่ได้

ผิดไปจากปกติ สารกาแฟที่ได้จึงมีคุณภาพต่ำ และผลกาแฟตากแห้งไม่สามารถเก็บไว้ได้นานต้องรีบกะเทาะเปลือกทันทีก่อนที่จะเกิดการหมัก วิธีดังกล่าวนี้เหมาะสมสำหรับพื้นที่ขาดน้ำ ปริมาณกาแฟมาก และผู้ผลิตขาดความรู้ความชำนาญในการทำสารกาแฟโดยวิธีเปียก

2. วิธีเปียก (Wet Method or Parchment Method) เป็นวิธีที่นิยมในการผลิตสารกาแฟอาราบิก้า เพราะสามารถผลิตสารกาแฟที่มีกลิ่นและรสชาติดีกว่าวิธีแห้งแต่ต้องการแรงงานมากกว่า มีขั้นตอนมากกว่า และต้องมีน้ำในการทำความสะดวกอย่างพอเพียง

ขั้นตอนการผลิตสารกาแฟโดยวิธีเปียกมีดังนี้

1. นำผลกาแฟสุกที่เก็บเกี่ยวได้แช่น้ำเพื่อแยกผลกาแฟที่ปล่อยลอยน้ำออกจากผลกาแฟที่ดี
2. การปอกเปลือกผลกาแฟ (Pulping) ทำได้โดยใช้เครื่องปอกเปลือกบีบให้เปลือกนอกของผลหลุดออกมา วิธีนี้มีความต้องการเครื่องมือในการปอกเปลือก ถ้าไม่มีอาจใช้วิธีตำในครกไม้เบา ๆ ผลกาแฟควรจะได้รับ การปอกเปลือกทันทีหลังจากเก็บมาจากต้นกาแฟแล้วแต่ถ้ายังไม่สามารถนำไปปอกเปลือกได้ทันทีอาจเก็บไว้ได้แต่ไม่ควรเกิน 36 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการเกิดปฏิกิริยาการหมักของเปลือก (Fermentation) อันจะทำให้เกิดกลิ่นไม่เหมาะสมแก่สารกาแฟ

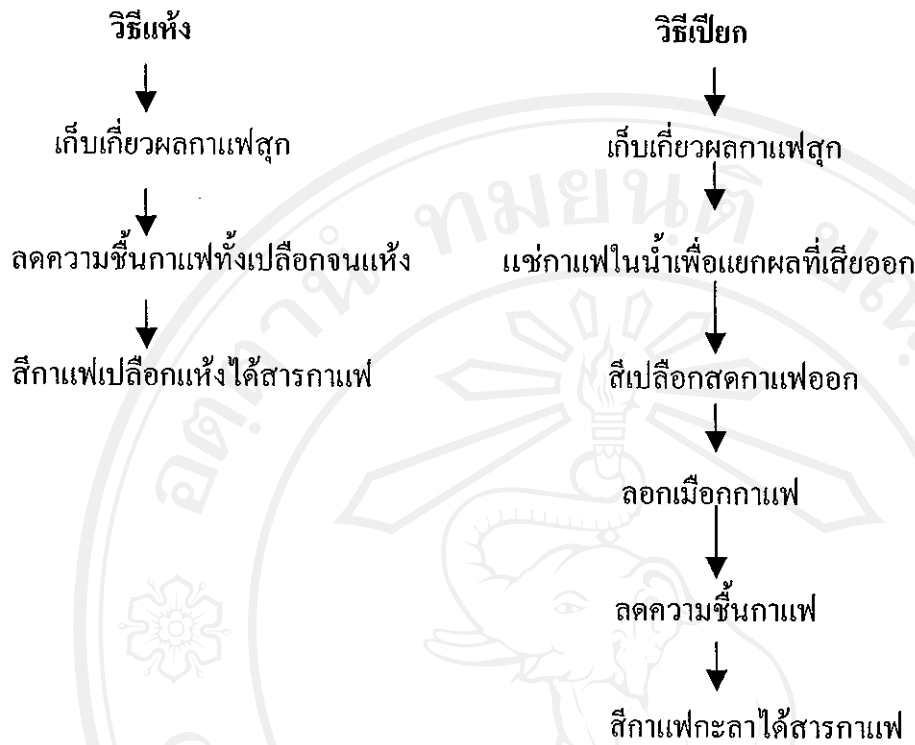
3. การกำจัดเมือก (Demucilaging) กาแฟที่ปอกเปลือกแล้วจะยังมีเมือกห่อหุ้มเมล็ดกาแฟ ซึ่งจำเป็นต้องลอกออกมิฉะนั้นจะเกิดการหมักได้

4. การล้างเมล็ดกาแฟ (Washing) กาแฟกะลาที่ผ่านการหมักแล้วควรล้างด้วยน้ำสะอาดก่อนนำไปตากแดดให้แห้ง การใช้น้ำเย็นจะล้างเมือกออกได้ช้ากว่าและใช้น้ำมากกว่า น้ำอุ่น (น้ำอุ่นหมายถึงน้ำที่มีอุณหภูมิพอจะจุ่มมือลงไปได้สักครู่)
5. การแช่เมล็ดกาแฟในน้ำ (Water Soaking) ในพื้นที่มีน้ำอย่างเพียงพอและมีถังขนาดใหญ่ อยู่แล้ว จะทำการแช่กาแฟกะลาที่ล้างเมือกออกแล้วในน้ำอีกประมาณ 12 ชั่วโมง ก่อนการนำออกตากแดด วิธีดังกล่าวนี้สามารถทำให้เมล็ดกาแฟมีสีสวยและมีรสชาติดี

6. การทำให้แห้ง (Drying) ส่วนมากใช้การตากแดดให้ความชื้นลดลงพอเหมาะกับการนำไปเก็บเพื่อนำส่งขายหรือนำไปคั่วต่อไป วิธีการทำให้แห้งที่เหมาะสมจะทำให้สารกาแฟมีสีสวยและคุณภาพดี การทำให้แห้งจนสารกาแฟแห้งมากเกินไปหรือแห้งไม่พอย่อมจะทำให้สารกาแฟที่ได้มีคุณภาพต่ำ

7. การสีกาแฟกะลา (Husking) เป็นการนำเอากาแฟกะลาไปสีเพื่อกำจัดกะลาออกไป โดยใช้เครื่องสี (Huller) หรือถ้าไม่มีอาจใช้วิธีตำด้วยครกก็ได้ การสีต้องให้กาแฟแห้งจริง ๆ มิฉะนั้นเมล็ดจะแตกหรือแบน เกรดหรือขนาดสารกาแฟจะตกต่ำลง ลักษณะของสารกาแฟที่ดี เมล็ดต้องสมบูรณ์ มีสีเขียวอมฟ้าและมีความชื้นประมาณ 11-12 เปอร์เซ็นต์

ขั้นตอนการผลิตสารกาแฟวิธีแห้ง และวิธีเปียก

งานวิจัยเกี่ยวกับเครื่องสีเปลือกสดกาแฟอาราบิก้า

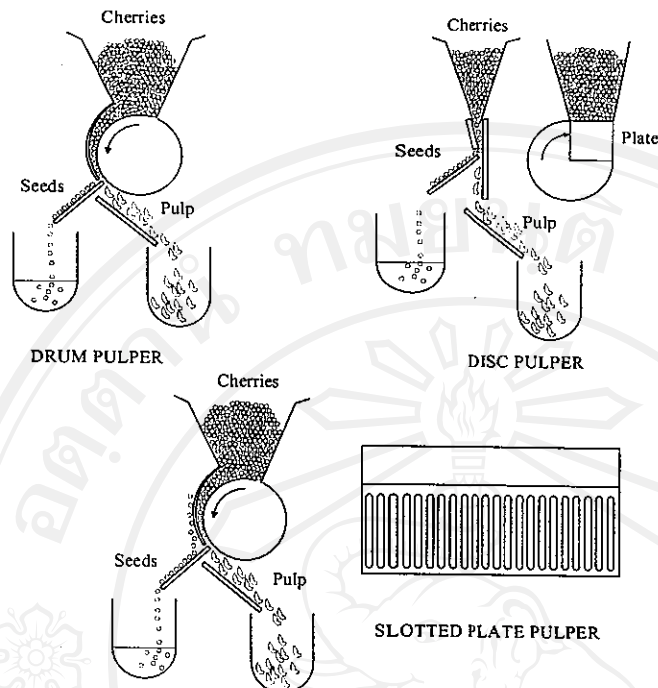
รูปแบบทั่วไปของเครื่องสีเปลือกสด

การสีเปลือกสดมีหลักการทำงาน 2 ขั้นตอนคือ การบีบหรือสีเอาเปลือกออก และ การแยกเปลือกและเมล็ดออกจากกัน ซึ่งจากหลักการพื้นฐานดังกล่าวนี้ได้มีการประดิษฐ์วิจัยเครื่องสีเปลือกสดกาแฟออกมาหลายรุ่นหลายรูปแบบด้วยกันซึ่งสามารถนำเสนอข้อมูลได้ดังนี้

รูปแบบพื้นฐาน ดังรูปที่ 2.2

1. Drum Pulper แบบลูกสีเปลือกทรงกระบอกหมุนแนวนอน
 2. Disc Pulper แบบลูกสีเปลือกเป็นจานหมุน
 3. Slotted Plate Pulper แบบลูกสีเปลือกทรงกระบอกหมุน และตะแกรงรูรูปวงรี
- รูปแบบประยุกต์และพัฒนา จะนำเสนอเป็นลำดับต่อจากรูปแบบพื้นฐาน

(Sivetz and Desrosier, 1979)

รูปที่ 2.2 แสดงรูปแบบพื้นฐานของเครื่องสีเปลือกสดกาแฟ (Sivetz and Desrosier, 1979)

เครื่องรุ่น VOGTS เป็นการเปลี่ยนแท่งเหล็กเป็นแท่งยาง เครื่องแบบ Pulper-Repasser System เป็นการนำระบบการสีซ้ำส่วนที่ไม่ถูกสีจากการสีครั้งแรก และแบบ Raoeng Pulper เป็นการพัฒนาระบบการสีเปลือกสดพร้อมกับการกำจัดเมือกไปพร้อมๆกันด้วย ดังรูปที่ 2.3 (Clarke and Macrae, 1987; Wilbaux, 1963)

จากการสำรวจและศึกษาค้นคว้าข้อมูลการใช้เครื่องสีเปลือกสดกาแฟ

บริษัท PINHALENSE ในเมืองเซาเปาโล ประเทศบราซิล ได้ผลิตเครื่องสีเปลือกสด รุ่น DC-1, DC-3, DC-6 กำลังการสีโดยน้ำหนัก 600 1,800 3,600 กก./ชม. หรือโดยปริมาตร 1,000 3,000 6,000 ลิตร/ชม. มอเตอร์ไฟฟ้าต้นกำลัง 1.2 2.238 และ 5.595 กิโลวัตต์ ตามลำดับ ลูกสีเปลือกสดเป็นแบบทรงกระบอก แต่ยังไม่มีการนำเข้ามาในประเทศไทย ข้อมูลที่เผยแพร่เป็นไปในเชิงการค้าไม่มีการลงรายละเอียดถึงเทคโนโลยีในการออกแบบสร้าง ดังรูปที่ 2.5 (Pinhalense, 2001)

บริษัท BENDIG ในประเทศออสเตรเลีย ผลิตและจำหน่ายเครื่องสีเปลือกสดกาแฟ อาราบิก้าแบบลูกสียางและลูกสีเหล็กอย่างมีประสิทธิภาพ ดังรูปที่ 2.7 และ 2.8 (BENDIG, 2001)

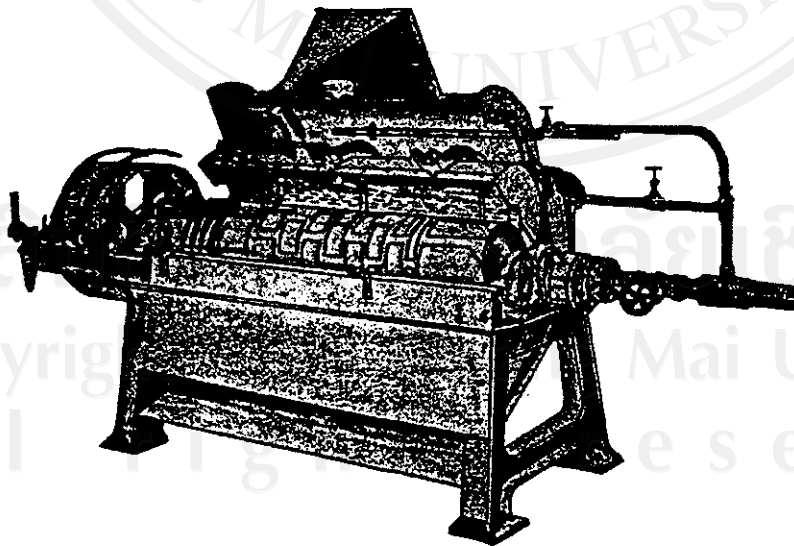
Main Frame in FrameSet ระบุคุณสมบัติของเครื่องสีเปลือกสดกาแฟ ไว้คือ กำลังการผลิต 4,000 ลิตร/ชม. ใช้น้ำ 2,500 ลิตร/ชม. ต้นกำลัง 7.5 กิโลวัตต์ น้ำหนักตัวเครื่อง 500 กก.

(Main Frame in Frameset, 2001)

ในประเทศอินเดียได้ผลิตเครื่องตีเปลือกสดแบบง่ายๆเป็นแบบลูกสีงานหมุนโดยใช้มือหมุน ป้อนกาแฟครั้งละ 30 กก. เพื่อสามารถใช้ในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้า เหมาะสำหรับการผลิตกาแฟปริมาณน้อยๆ เท่านั้น ดังรูปที่ 2.6 (Sudhakar, 2000)

จากการสำรวจในประเทศไทย โครงการพัฒนากาแฟอาราบิก้าคอดอยตุง ได้นำเข้าเครื่องตีกาแฟเปลือกสดจากประเทศ ออสเตรเลีย รุ่น 253-CM ลักษณะลูกสีเปลือกทรงกรวยหมุนในแนวตั้ง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางด้านบน 228 มม. ด้านล่าง 254 มม. สูง 114 มม. หมุนด้วยความเร็ว 310 รอบ/นาที กำลังการสี 1,500 กก./ชม. มอเตอร์ขนาด 2.238 kW ดังรูปที่ 2.11

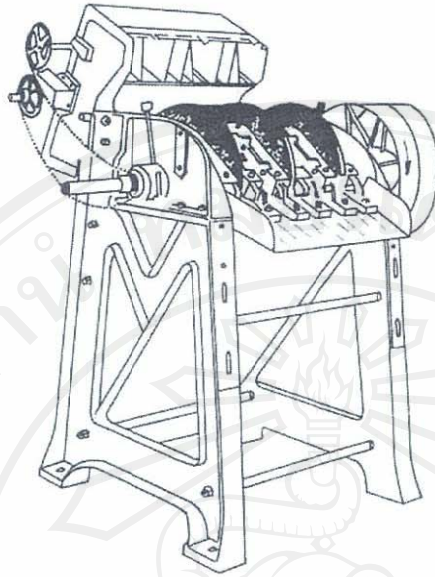
เครื่องตีกาแฟเปลือกสดที่มีการผลิตในประเทศไทย มีการใช้ต้นกำลังการสีด้วยมือหมุน, มอเตอร์หรือเครื่องยนต์ มีรูปแบบคล้าย ๆ กันคือ เป็นทรงกระบอกหมุนในแนวนอน หมุนด้วยความเร็วรอบประมาณ 360 รอบ/นาที กำลังการสี 300-1,000 กก./ชม. โดยกำลังการสีจะขึ้นอยู่กับขนาดของ ทรงกระบอกหมุน ความเร็วรอบและอัตราการป้อน แต่ที่พบโดยทั่วไปและผู้ผลิตนิยมผลิต มีขนาด ทรงกระบอกหมุน เส้นผ่าศูนย์กลาง 152 มม. ยาว 254 มม. หมุนด้วยความเร็ว 360 รอบ/นาที มอเตอร์ 0.373 kW กำลังการสี 300-500 กก./ชม. เปอร์เซ็นต์ความเสียหายของเมล็ดมีมาก โดยเฉพาะเมื่อป้อนกาแฟเข้าไปในอัตราสูง ใช้น้ำในขั้นตอนการสีมาก สถานที่ที่มีใช้ ได้แก่ โครงการพัฒนากาแฟอาราบิก้าคอดอยตุง ศูนย์วิจัยพืชสวนดอยวาวี ผู้รับซื้อกาแฟหมู่บ้านสันเจริญ จ.น่าน เป็นต้น สำหรับผู้ผลิต ได้แก่ โรงงานเพชรศรี อ.สวี จ.ชุมพร ผู้ผลิตเครื่องตีกาแฟสด-แห้ง และ กองเกษตรวิศวกรรม กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น

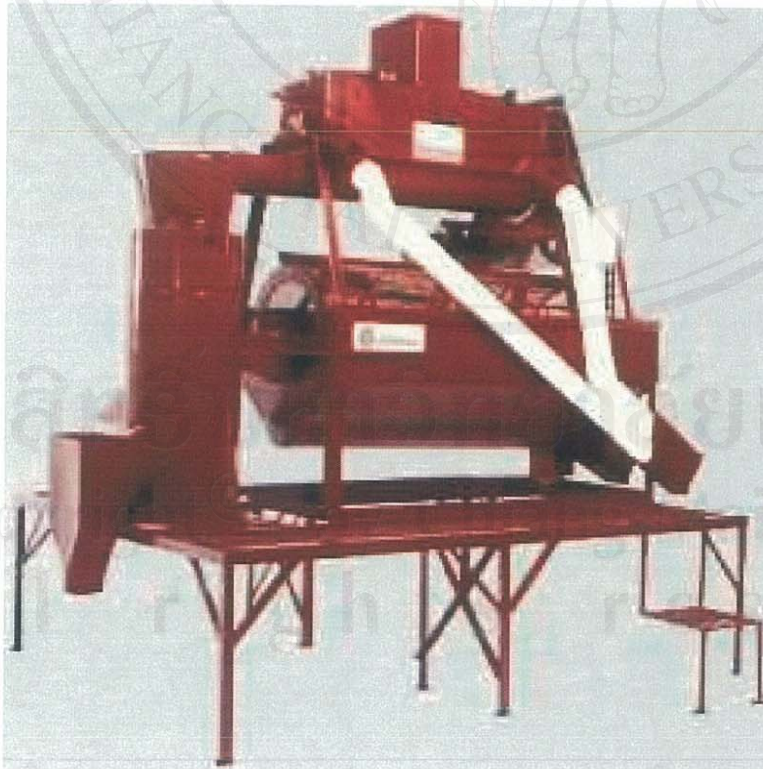
รูปที่ 2.3 เครื่องตีเปลือกสดแบบ Raoeng Pulper (Sivetz and Desrosier, 1979)

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลการทำงานของเครื่องสีเปลือกสค โดย (Wilbaux,1963)

แบบเครื่องสีเปลือกสค	กำลังการสี กก./ชม.	รอบหมุนลูก สี รอบ/นาที	ต้นกำลัง แรงม้า/กิโล วัตต์
แบบจานกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 457 มม. - จำนวน 1 จาน - จำนวน 2 จาน - จำนวน 3 จาน - จำนวน 4 จาน	1,000 2,000 3,000 4,000	120 120 120 120	1.0/0.746 1.3/0.970 1.9/1.417 2.5/1.865
แบบทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลาง 380 มม. - ยาว 305 มม. - ยาว 610 มม. มี 4 ช่องป้อนสีเปลือก - ยาว 610 มม. มี 5 ช่องป้อนสีเปลือก	1,000 2,000 2,500	120 120 120	1.0/0.746 1.5/1.119 1.8/1.343
แบบทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลาง 380 มม. - ยาว 152 มม. มี 1 ช่องป้อนสีเปลือก - ยาว 305 มม. มี 2 ช่องป้อนสีเปลือก - ยาว 610 มม. มี 4 ช่องป้อนสีเปลือก	500 1,500 2,000	150 150 150	0.5/0.373 1.0/0.746 1.8/1.343
แบบ VOGTS เส้นผ่าศูนย์กลาง Drum 457 มม. ยาว 419 มม.	2,200	200	2.8/2.1
แบบ VOGTS เส้นผ่าศูนย์กลาง Drum 610 มม. ยาว 419 มม.	3,300	200	3.8/2.835

รูปที่ 2.4 เครื่องตีเปลือกสดกาแฟแบบจานกลมหลายงาน (Clarke and Macrae, 1987)

รูปที่ 2.5 เครื่องตีเปลือกสดกาแฟของบริษัท PINHALENSE (Pinhalense, 2001)

รูปที่ 2.6 เครื่องตีเปลือกสดกาแฟแบบลูกสีงานในอินเดีย (Sudhakar, 2000)

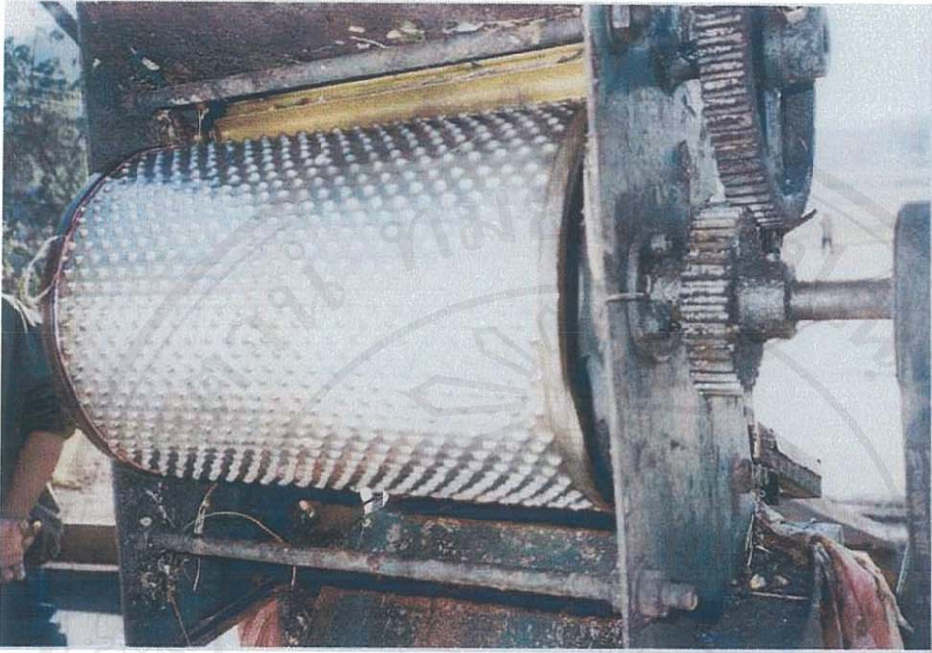
รูปที่ 2.7 เครื่องตีเปลือกสดแบบลูกสีแห้งยาง ของบริษัท Bendig (BENDIG, 2001)

รูปที่ 2.8 เครื่องสีเปลือกสตกาแฟแบบลูกสีแทงเหล็กของบริษัท Bendig (BENDIG, 2001)

รูปที่ 2.9 เครื่องสีเปลือกสตกาแฟแบบทรงกระบอกแนวนอน ของบริษัท เพชรศรี

รูปที่ 2.10 เครื่องตีเปลือกสดกาแฟแบบทรงกระบอกแนวนอน ของสถาบันวิจัยเกษตรวิศวกรรม

รูปที่ 2.11 เครื่องตีเปลือกสดกาแฟแบบลูกสี่ทรงกรวยตัดแนวตั้ง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ

จักรินทร์ (2544) ได้รายงานความสัมพันธ์ของกำลังที่เกิดจากแรงบิดหรือ โมเมนต์บิดคือ ความเร็วเชิงเส้น คือ ความยาวตามเส้น โค้งของวงกลมที่วัตถุเคลื่อนที่ได้ในเวลา 1 วินาที มีหน่วยเป็น เมตร/วินาที ถูกเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ “V”

ความเร็วเชิงมุม (Angular Velocity) คือ ค่ามุมที่จุดศูนย์กลางมีหน่วยเป็นเรเดียนจูล์บมี กวาดได้ใน 1 วินาที มีหน่วยเป็นเรเดียน/วินาที ถูกเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ “ ω ” และถูกอ่านออกเสียงว่า “โอเมกา”

ความถี่ (Frequency) คือ จำนวนรอบที่เคลื่อนที่ได้ใน 1 วินาที เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ “f”

คาบ (Period) คือ เวลาที่ใช้ในการเคลื่อนที่ครบ 1 รอบ เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ “T”

ความสัมพันธ์ค่าต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

$$f = 1/T$$

$$\omega = 2\pi/T \quad \text{หรือ} \quad \omega = 2\pi f$$

ความสัมพันธ์ ความเร็วเชิงเส้น และความเร็วเชิงมุม

$$V = \omega R \quad \text{โดยที่ } R \text{ คือ รัศมีของส่วน โค้ง}$$

ทอร์กกับการเคลื่อนที่แบบหมุน

ทอร์ก หรือ ขนาดของ โมเมนต์ของแรง เท่ากับ แรงคูณระยะตั้งฉากจากจุดหมุนไปยังแนวแรง เป็นปริมาณเวกเตอร์ เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ “ τ ” ทอร์กมีทิศตั้งฉากกับระนาบการหมุน

ทอร์ก = แรง (F) x ระยะตั้งฉากจากจุดหมุนไปยังแนวแรง (R)

$$\tau = \sum F_i R_i$$

$$P = \tau \omega$$

การคำนวณหากล้าง (P)

โดยที่ P คือ กำลังที่ส่งมีหน่วยเป็น วัตต์

ω คือ ความเร็วเชิงมุมมีหน่วยเป็น เรเดียน/วินาที

เพราะเหตุว่า $\omega = (2\pi f) / 60$

ดังนั้น P = $(T2\pi f) / 60$

โดยที่ f คือ ความเร็วรอบของเพลลา (รอบ/นาที)

T คือ โมเมนต์บิดหรือแรงบิดที่เกิดขึ้น (นิวตัน x เมตร)

การวิเคราะห์ต้นทุนและค่าใช้จ่าย

วันชัย และชอุ่ม (2539) รายงานว่า การวิเคราะห์แยกออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่สามารถประเมินเป็นค่าตัวเลขได้ เช่น ต้นทุน ค่าใช้จ่าย รายได้และรายรับต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่ไม่สามารถประเมินเป็นตัวเลขได้ สำหรับการวิเคราะห์เชิงวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ของโครงการทางวิศวกรรมจะมุ่งวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่างๆ และรายได้โดยประเมินตัวเลข ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ความพยายามประเมินผลดีและผลเสีย ซึ่งไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเลขได้ นำผลการประเมินมาประกอบเพื่อการวิเคราะห์โครงการนั้น ต้นทุนและค่าใช้จ่ายจึงเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

ต้นทุน (Cost) และค่าใช้จ่าย (Expense) เป็นค่าที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก และส่วนใหญ่จะใช้ในความหมายเดียวกัน หมายถึง การใช้เงินหรือสิ่งแลกเปลี่ยนอย่างอื่นเพื่อได้มาซึ่งทรัพย์สินและบริการใด ๆ หรือจำนวนเงินที่จ่ายไปในการใช้บริการหรือดำเนินงาน ต้นทุนสำหรับการวิเคราะห์โครงการมีรูปแบบและลักษณะการประเมินต่างกัน ต้นทุนชนิดหนึ่งใช้ได้กับงานลักษณะหนึ่งแต่จะใช้กับงานอีกลักษณะหนึ่งไม่ได้ ดังนั้น ในการประเมินต้นทุน ถ้าใช้ชนิดของต้นทุนไม่ถูกต้องหรือใช้วิธีที่ไม่เหมาะสมจะทำให้การวิเคราะห์โครงการบิดเบือนไป นอกจากนี้ต้นทุนเมื่อเวลาต่างกันก็จะมีค่าแรงต่างกัน เนื่องจากความสัมพันธ์กับเวลาของเงิน การประเมินค่าใช้จ่าย ณ จุดเวลาที่ต่างกัน โดยไม่นำเอาอัตราดอกเบี้ยมาคิดด้วย ก็อาจทำให้การวิเคราะห์ผิดไป

ชนิดต้นทุน

ต้นทุนอนาคต (Future Cost) ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคต เช่น การจัดซื้อเครื่องจักรใช้ในปีหน้า การประเมินค่าใช้จ่ายจึงเป็นการประเมินต้นทุนสำหรับอนาคต

ต้นทุนเสียโอกาส (Opportunity Cost) การเสียโอกาสหรือเสียผลประโยชน์ที่พึงได้จะถือเป็นต้นทุนลักษณะขาดทุนกำไรที่ควรจะได้ โดยมากต้นทุนชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการจำกัดของทรัพยากร เช่น เงินทุน เป็นต้น

ต้นทุนตามบัญชี (Book Cost) คือ ต้นทุนเครื่องจักรเมื่อหักค่าเสื่อมราคาไปแล้ว ต้นทุนตามบัญชีเป็นเพียงตัวเลขที่บันทึกไว้เท่านั้น ต้นทุนจริงอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ได้

ต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน (Fixed and Variable Cost) ต้นทุนคงที่คือ ต้นทุนที่คิดสำหรับทรัพย์สินที่ให้บริการหรือผลิตได้ โดยต้นทุนไม่เปลี่ยนแปลงตามจำนวนหน่วยที่ให้บริการหรือที่ผลิตได้ เช่น ต้นทุนเครื่องจักร ส่วนต้นทุนแปรผันคือ ต้นทุนที่เปลี่ยนไปตามจำนวนหน่วยผลิตที่เกิดขึ้น เช่น ค่าวัสดุ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ เป็นต้น

ต้นทุนโดยตรงและต้นทุนทางอ้อม (Direct and Indirect Cost) ต้นทุนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตจะถือเป็นต้นทุนโดยตรง เช่น ค่าแรงงาน ค่าวัสดุ เป็นต้น ส่วนต้นทุนที่ใช้สำหรับเป็นส่วนช่วยให้เกิดการผลิตถือเป็นต้นทุนทางอ้อม เช่น ค่าใช้จ่ายบริหาร เป็นต้น

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break – even Analysis)

วันชัย และช่อม (2539) รายงานว่า จุดคุ้มทุนหรือจุดเท่าทุน คือ จุดที่แสดงค่าใช้จ่ายกับรายรับเท่ากันซึ่งหมายถึง จุดที่กำไรเป็นศูนย์นั่นเอง การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของต้นทุน (Cost) รายได้ (Revenue) และผลกำไร (Profit) ซึ่งผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการผลิต (Volume) ผลการวิเคราะห์จะใช้ได้เมื่อเงื่อนไขและสภาพการณ์ต่างๆ ไม่เปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน สรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรมของต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ผันไปตามปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง การวิเคราะห์นี้ทำให้เกิดความจำเป็นในการแยกชนิดของต้นทุนเป็นต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) และต้นทุนแปรผัน (Variable Cost)

2. ศึกษารายได้ (Revenue) ที่เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่จะแปรผันโดยตรงกับปริมาณการขาย ถ้าจำนวนที่ผลิตได้ทั้งหมดสามารถจัดขายเป็นรายได้ทั้งหมด รายได้ก็จะผันแปรโดยตรงกับปริมาณการผลิต เช่น

$$R \propto N$$

$$R = P \times N$$

โดยที่ $R =$ รายได้ (Revenue)

$N =$ ปริมาณการผลิต (Volume)

$P =$ ราคาของผลิตภัณฑ์ต่อหน่วย (Price)

3. เมื่อได้รายละเอียดของค่าใช้จ่ายและรายได้ ทำผลวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อคำนวณหาผลกำไรจากรายได้ลบค่าใช้จ่าย

$$P = R - C$$

โดยที่ $R =$ รายรับ (Revenue)

$C =$ ต้นทุน (Cost)

จุดคุ้มทุนคือจุดที่กำไรเป็นศูนย์นั่นคือ

$$R = C$$

แผนภูมิของจุดคุ้มทุน (Break – Even Chart)

ในการเขียนแผนภูมิจุดคุ้มทุน ใช้แกนในแนวนอนแทนปริมาณการผลิตและแกนในแนวตั้งแทนต้นทุนรวมและรายได้ ส่วนที่เป็นต้นทุนรวมแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน จุดคุ้มทุนคือ จุดตัดของรายได้และต้นทุนรวม N' คือ ปริมาณการผลิตที่จุดคุ้มทุน

การเปรียบเทียบโดยคิดค่าเทียบเท่าเงินจ่ายเท่ากับรายปี (Equivalent Uniform Annual Cash flow)

การเปรียบเทียบเครื่องจักรหรือโครงการทางวิศวกรรม วิธีนี้เป็นการคิดคำนวณต้นทุนค่าใช้จ่ายเป็นค่าเทียบเท่าเงินจ่ายเท่ากับรายปี (Annual Cost) ของแต่ละเครื่องจักรหรือโครงการและนำค่าตัวเลขมาเปรียบเทียบกัน เครื่องจักรหรือโครงการใดที่มีค่าเทียบเท่าเงินจ่ายเท่ากับรายปีน้อยกว่าจะถือว่ามีความเหมาะสมในการตัดสินใจเลือก ในการเปรียบเทียบโดยวิธีนี้จะอยู่ภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไขบางประการ คือค่าต่าง ๆ ที่ประเมินได้เป็นเรื่องของอนาคต การตัดสินใจเลือกได้อย่างถูกต้องขึ้นอยู่กับความถูกต้องของตัวเลขที่ใช้ และอัตราดอกเบี้ยถือเป็นค่าคงที่ตลอดเวลาของการเปรียบเทียบ รวมทั้งราคาและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มีค่าคงที่ด้วยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้การคิดค่าเปรียบเทียบเครื่องจักรหรือโครงการต่าง ๆ ทั้งที่มีอายุการใช้เท่ากันและไม่เท่ากันได้ทันที โดยไม่ต้องคำนวณระยะเวลาที่จะทำการเปรียบเทียบ เช่น วิธีคิดเป็นค่าเทียบเท่าเงินต้นที่ปัจจุบัน นอกจากนี้จะมีความสอดคล้องกับระบบบัญชี ซึ่งทำงบดุลเป็นรายปี สามารถทำความเข้าใจและเห็นข้อแตกต่างได้ชัดเจน มีความสะดวกและรวดเร็ว

อัตราผลตอบแทน (Rate of Return)

อัตราผลตอบแทน คือ ผล ได้จากการลงทุนเป็นอัตราร้อยละเมื่อเทียบต่อเวลาหนึ่งที่ลงทุนไป ซึ่งก็คือ อัตราดอกเบี้ยนั่นเอง อัตราผลตอบแทนในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เท่ากับแล้วแต่ชนิดของกิจกรรมนั้น การหาอัตราผลตอบแทนของโครงการต่าง ๆ เป็นวิธีที่ช่วยในการตัดสินใจการลงทุนและสามารถใช้เป็นส่วนเปรียบเทียบโครงการได้

$$\text{อัตราผลตอบแทน} = \frac{\text{ผลที่ได้จากการลงทุน} \times 100}{\text{เงินลงทุน}}$$

ค่าเสื่อมราคา (Depreciation)

วันชัย และชอุ่ม (2539) รายงานว่า ค่าเสื่อมราคา คือ การลดมูลค่าของทรัพย์สินตามกาลเวลาที่ผ่านไปหรือผ่านการใช้งาน การเสื่อมราคาแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การเสื่อมราคาทางกายภาพ (Physical Depreciation) เป็นการเสื่อมราคาเนื่องจากการสึกหรอ ชำรุด แตกหักเพราะการใช้งานหรืออาจเกิดสนิม จากปฏิกิริยาทางเคมีจนเกิดการกร่อน ซึ่งทำ

ให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมคุณค่าได้ การเสื่อมราคาเนื่องจากลักษณะการใช้งาน (Functional Depreciation) เป็นการเสื่อมราคาอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้งาน เหตุที่ต้องเปลี่ยนเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการทำให้เกิดการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ซึ่งมีสมรรถนะสูงและราคาถูกมีผลทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่เดิมหมดคุณค่าไปได้

2. การเสื่อมราคาจากอุบัติเหตุ (Accidents Depreciation) เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม แผ่นดินไหว ทำให้ทรัพย์สินเสียหาย โดยทั่วไปจะทำให้หมดสภาพการใช้งานทันที การคิดค่าเสื่อมราคานอกจากจะเป็นการลดมูลค่าทรัพย์สินแล้ว ยังหมายถึงการคิดค่าชดเชยการลงทุนในทรัพย์สินเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย โดยการจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายตามระบบบัญชีค่าเสื่อมราคาหักสะสมไว้แต่ละปีเป็นการถอนเงินลงทุนภายในช่วงระยะเวลาดำเนินงานหรือการใช้งานเครื่องจักร ซึ่งจะกำหนดให้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของ โครงการหรือกิจกรรมนั้น ค่าเสื่อมราคามีค่าเท่ากับเงินทุนครั้งแรกลบด้วยราคาตามบัญชี (Book Value) ของทรัพย์สิน ขณะสิ้นสุดอายุการใช้งาน หากมูลค่าของทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งานเป็นศูนย์ ค่าเสื่อมราคาจะมีค่าเท่ากับเงินที่ได้ลงทุนไปนั่นเอง

วิธีการคิดค่าเสื่อมราคา

ค่าเสื่อมราคาคิดได้ 3 แบบคือ

1. การจัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้มากในระยะแรกของการใช้งาน
2. การจัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้เท่า ๆ กันตลอดอายุการใช้งาน
3. การจัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้มากในระยะหลัง ๆ ของการใช้งาน

ความเหมาะสมของแต่ละระบบขึ้นอยู่กับลักษณะของทรัพย์สินแต่ละชนิด เครื่องจักรที่ทำงานอยู่สม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งาน จะมีความเหมาะสมในการคิดเสื่อมราคาในลักษณะเท่า ๆ กันตลอด เป็นต้น การคิดค่าเสื่อมราคาแบ่งออกเป็นหลายชนิด ดังนี้

1. การคิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรง (Straight – Line Depreciation) เป็นระบบที่มีการคิดค่าเสื่อมราคาไว้เท่า ๆ กัน ตลอดอายุการใช้งาน ซึ่งเป็นแบบที่นิยมกันโดยทั่วไป เพราะง่ายในการคิดคำนวณและการทำความเข้าใจ ค่าเสื่อมราคาคำนวณได้จากความสัมพันธ์

$$\text{ค่าเสื่อมราคา/ปี} = (P - L)/N$$

โดยที่ P หมายถึง ราคาต้นทุนทรัพย์สิน

L หมายถึง ราคาขายทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน

N หมายถึง จำนวนปีของอายุการใช้งาน

ดังนั้น มูลค่าเป็นราคาตามบัญชีของทรัพย์สินเมื่อสิ้นปี x คำนวณได้จากความสัมพันธ์

$$\text{ราคาตามบัญชีของทรัพย์สินเมื่อสิ้นปีที่ } x = P - [(P - L)/N] (x)$$

2. การคิดค่าเสื่อมราคาแบบลดส่วน (Declining-Balance Depreciation) การคิดค่าเสื่อมราคาแบบนี้เป็นระบบการจัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้มากในระยะเวลาแรกของการใช้งานเหมาะสมกับทรัพย์สิน ซึ่งใช้เป็นเครื่องสำรอง (Stand By) หรือทรัพย์สินที่ใช้ได้ดีในระยะแรกและบกพร่องมากในระยะหลัง ๆ หรือทรัพย์สินที่ให้ผลผลิตหรือผลกำไรได้มากกว่าในระยะแรกของการใช้งาน การคิดค่าเสื่อมราคาคำนวณได้ด้วยการใช้ค่าอัตราคงที่ (f) คูณเข้ากับราคาทรัพย์สินตามบัญชีของแต่ละปี ซึ่งวิธีนี้ราคาทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งานต้องไม่เป็นศูนย์ ในการคำนวณค่าเสื่อมราคา โดยวิธีอัตราคงที่คำนวณได้สองวิธีคือ

2.1 กำหนดหรือคาดคะเนราคาทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งานเสียก่อน จึงหาค่าอัตราคงที่ (f) โดยใช้สูตร $f = 1 - \sqrt[N]{L/P}$

2.2 กำหนดค่าอัตราคงที่ตามความเหมาะสม เช่น กำหนดให้ราคาของเครื่องจักรนั้นลดลง 20% ทุก ๆ ปี ของการใช้งาน ค่าอัตราคงที่เท่ากับ 0.2 เป็นต้น แล้วจึงคำนวณคาดคะเนราคาทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน โดยใช้สูตร $L = P(1-f)^N$

ค่าเสื่อมราคาในปีที่ x คำนวณได้จากสูตร $P \cdot f \cdot (1-f)^{x-1}$

ราคาตามบัญชีของทรัพย์สินเมื่อสิ้นปีที่ x = $P(1-f)^x$

โดยที่ P หมายถึง ราคาต้นทุนทรัพย์สิน

L หมายถึง ราคาขายทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน

N หมายถึง จำนวนปีของอายุการใช้งาน

3. การคิดค่าเสื่อมราคาแบบผลบวกตัวเลข (Sum-of-Digits Depreciation) การคิดค่าเสื่อมราคาแบบนี้เป็นระบบที่ใช้งานเช่นเดียวกับแบบลดส่วน คือ จัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้มากในระยะแรกของการใช้งาน แต่ต่างกันตรงเมื่อทรัพย์สินหมดอายุการใช้งานจะไม่มีข้อจำกัดว่าราคาของทรัพย์สินต้องไม่เท่ากับศูนย์ การคำนวณอัตราค่าเสื่อมราคาจะใช้ตัวเลข 1,2,...,N ของอายุการใช้งานเป็นตัวเลขของอัตราการคิดค่าเสื่อมราคา

ค่าเสื่อมราคาในปี x คำนวณได้จากสูตร $(P-L)[N-X+1]/N(N+1)/2$

ราคาตามบัญชีของทรัพย์สินเมื่อสิ้นปีที่ X = $P - (P-L) \left\{ \sum_{n=1}^X (N-n+1) / (n(N+1)/2) \right\}$

โดยที่ P หมายถึง ราคาต้นทุนทรัพย์สิน

L หมายถึง ราคาขายทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน

N หมายถึง จำนวนปีของอายุการใช้งาน

4. การคิดค่าเสื่อมราคาแบบทุนจม (Sinking Fund Depreciation) เป็นระบบที่จัดสรรค่าเสื่อมราคาไว้มากในระยะหลังของการใช้งาน เป็นวิธีที่ไม่นิยมใช้กันเพราะไม่ตรงกับสภาพแท้จริงของการเสื่อมของทรัพย์สิน วิธีนี้จะคิดค่าเสื่อมราคามในอัตราที่เพิ่มขึ้นตามอายุการใช้งาน

ค่าเสื่อมราคาในปีที่ $x = (P-L) \{i/(1+i)^N - 1\} (1+i)^{x-1}$

ราคาตามบัญชีของทรัพย์สินเมื่อสิ้นปีที่ $x = P - (P-L) [i/\{(1+i)^N - 1\}] \{[(1+i)^x - 1]/i\}$

โดยที่ P หมายถึง ราคาต้นทุนทรัพย์สิน

L หมายถึง ราคาขายทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน

N หมายถึง จำนวนปีของอายุการใช้งาน

การคิดค่าเสื่อมราคาในทางเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ มุ่งหมายให้คิดเป็นค่าใช้จ่ายการลงทุนสำหรับทรัพย์สินหรือเป็นการคิดค่าเสื่อมราคาไว้เป็นส่วนของการลงทุนนั่นเอง โดยในการวิเคราะห์โครงการต่าง ๆ ที่มีการลงทุน นิยมเปรียบเทียบผลที่ได้รับจากการลงทุนกับค่าใช้จ่ายที่ลงทุน โดยรวบรวมรายการต่าง ๆ และปรับเข้าเป็นค่าของปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้สามารถแสดงผลการวิเคราะห์การลงทุนว่าเป็นอย่างไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved